

Голас Радзімы

№ 22 (1956)
29 мая 1986 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЯЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

Кожную секунду на нашай планеце нараджаецца трое маленькіх зямлян. І якім будзе іх дзяцінства, іх будучыня, залежыць ад нас, дарослых. Мы павінны зрабіць усё, каб у падростаючага пакалення было вартае чалавека жыццё. І найпершая наша задача — захаваць мір, ліквідаваць пагрозу ядзернай вайны. За гэта паслядоўна змагаецца наша краіна, усё прагрэсіўнае чалавецтва.
[Матэрыялы, прысвечаныя Міжнароднаму дню абароны дзяцей, які адзначаецца 1 чэрвеня, змешчаны на 3 стар.]

Фота Ю. ІВАНОВА.

КАСМІЧНЫЯ ДАСЛЕДАВАННІ

У ПАЛЁЦЕ — «САЮЗ ТМ»

21 мая 1986 года ў Савецкім Саюзе зроблены запуск удасканаленага карабля «Саюз ТМ» у беспілотным варыянце.

Мэтай запуску з'яўляецца комплексная эксперыментальная адпрацоўка карабля ў аўтаномным палёце і сумесна з арбітальнай станцыяй «Мір».

Карабель «Саюз ТМ» створаны на базе пільгута карабля «Саюз Т». На ім устаноўлены новыя сістэмы, у тым ліку збліжэння і стыкоўкі, радыёсувязі, аварыйнага выратавання.

23 мая зроблена стыкоўка беспілотнага транспарта карабля «Саюз ТМ» з арбітальным комплексам «Мір» — «Прагрэс-26», які з 5 мая робіць палёт у аўтаматычным рэжыме.

У час двухсутачнага аўтаномнага палёту карабля праводзіліся выпрабаванні яго бартавых сістэм, абсталявання і элементаў канструкцыі. Для выхаду карабля на мантажную арбіту была выканана карэкцыя траекторыі яго руху.

Узаемны пошук, збліжэнне, прычальванне і стыкоўка карабля «Саюз ТМ» са станцыяй «Мір» ажыццяўляліся з дапамогай бартавых аўтаматычных сродкаў абодвух касмічных апаратаў.

Цяпер на каляямной арбіце функцыяніруюць два савецкія навукова-даследчыя комплексы: «Мір» — «Саюз ТМ» — «Прагрэс-26» — у аўтаматычным рэжыме і «Салют-7» — «Саюз Т-15» — «Космас-1686» — у пільгута рэжыме.

ВІЗІТЫ

ЗНАЁМСТВА
З БРЭСЦЫНАЙ

Генеральны консул ПНР у Мінску Ян Рачкоўскі пабываў з сяброўскім візітам у Брэсцкай вобласці.

Консул меў гутаркі ў абласным камітэце партыі, выканкоме абласнога Савета народных дэпутатаў. На Брэсцкай фабрыцы верхняга трыкатажу госць пазнаёміўся з работай мясцовага аддзялення савецка-польскай дружбы, а ў сярэдняй школе № 17 — з арганізацыяй вучэбна-выхаваўчага працэсу, экспанатамі школьнага музея савецка-польскай дружбы. Польскі дыпламат пабываў таксама ў некалькіх калгасах і саўгасах Брэсцчыны.

Я. Рачкоўскі ўсклаў кветкі да помніка У. І. Леніну ў Брэсце, наведаў мемарыяльны комплекс «Брэсцкая крэпасць-герой».

ГОД МІРУ

ПРАЕКТ РЭЗАЛЮЦЫІ

На вяснянай сесіі Эканамічнага і сацыяльнага савета (ЭКАСАС), якая праходзіць у Нью-Йорку, пастаянны прадстаўнік Беларускай ССР Л. Мак-

НОВАЯ ТЭХНІКА

Распрацоўкі Магілёўскага праектна-канструктарскага тэхналагічнага інстытута знаходзяць эфектыўнае прымяненне на прадпрыемствах, дзе выпускаецца тэхніка для жывёлагадоўлі і кормавыворчасці. За мінулыя пяць год, напрыклад, магілёўчане ўкаранілі ў вытворчасць каля шасцідзясяці сваіх вынаходак. Паўаўтаматычныя і паточна-механізаваныя лініі, спецыяльнае абсталяванне і інструмент, іншыя навінкі дазволілі павысіць прадукцыйнасць працы, палепшыць якасць прадукцыі. Распрацоўкі інстытута ўдастоены многіх медалёў і дыпламаў Выстаўкі дасягненняў народнай гаспадаркі СССР.

НА ЗДЫМКУ: начальнік бюро аддзела галоўнага зваршчыка завода «Магілёўсельмаш» Ігар ЦЫГАНУ (у цэнтры), супрацоўнікі інстытута Уладзімір СОТНІКАУ (злева) і Уладзімір ЛАПШЫН абмяркоўваюць вынікі выпрабаванняў новай зварачнай лініі, якая ўкараняецца на прадпрыемстве.

сімаў ад імя Балгарыі, БССР, ГДР, Польшчы, Румыніі, СССР і УССР унёс праект рэзалюцыі аб Міжнародным годзе міру.

У ядзерны век устанавленне трывалага міру на Зямлі з'яўляецца галоўнай умовай захавання цывілізацыі і далейшага існавання чалавецтва, скажаў дэлегат БССР. Таму сацыялістычныя краіны лічаць, што супольніцтва нацыяў павінна разглядаць абвешчэнне 1986 года Міжнародным годам міру як магчымасць творча і сістэматычна дзейнічаць для ажыццяўлення галоўных мэт ААН. Сацыялістычныя краіны заклікаюць усе ўрады, спецыялізаваныя ўстановы, міжурядавыя і неўрадавыя арганізацыі пры ЭКАСАС арганізаваць спецыяльныя мерапрыемствы, прысвечаныя барацьбе за мір.

РАСПРАЦОЎКІ ВУЧОНЫХ

ХУТЧЭЙ ЗА ДУМКУ

Здольнасцю жывых істот — бачыць і аналізаваць — надзялілі прыборы вучоных Навукова-даследчага інстытута прыкладных фізічных праблем Белдзяржуніверсітэта. Яны стварылі арыгінальную сістэму, якая дазваляе вымяраць лінейныя перамяшчэнні аб'ектаў, «навучылі» яе вылічваць хуткасць назіраемых прадметаў, а паралельна — кантраляваць якасць і дакладнасць выканання гэтых задач.

Навінка знойдзе шырокае прымяненне ў тых сферах, дзе неабходна вельмі хутка, за долі секунды, вымяраць лінейныя перамяшчэнні. Прычым рабіць гэта з высокай дакладнасцю і на значных, да 40 метраў, адлегласцях. Спецыялісты лічаць, што новыя прыборы прыкметна павысяць тэхнічны ўзровень металапрацоўчых цэнтраў у гібкіх аўтаматызаваных вытворчасцях.

«Зрокавую» нагрузку ў сістэме бяруць на сябе спецыяльныя датчыкі. Яны ж дазваляюць праводзіць так званае бескантактнае зніманне інфармацыі за кошт адносна простага пераўтварэння светлавога сігналу ў лічбавы код.

НАРАДЫ

РАЯЦА МЕДЫКІ

У Мінску адбылася нарада экспертаў краін — членаў СЭУ, на якой разглядаліся пытанні развіцця медыцынскай тэхнікі, паляпшэння стаматалагічнай дапамогі насельніцтву.

Галоўныя стаматолагі і вядучыя спецыялісты, кіраўнікі спецыялізаваных навуковых цэнтраў і прадпрыемстваў, якія выпускаюць вырабы для гэтай галіны медыцыны, канструктары і інжынеры краін сацыялістычнай садружнасці вызначылі на нарадзе прыярытэтныя напрамкі, па якіх у бліжэйшыя гады будзе развівацца стаматалагічная тэхніка іх краін, выпрацавалі план комплексных мерапрыемстваў у рамках міжнароднай кааперацыі.

На аглядзе медыцынскай тэхнікі прайшлі нацыянальныя Дні краін, якія прынялі ўдзел у выстаўцы. Першы з іх правялі арганізацыі аховы здароўя Савецкага Саюза.

КУЛЬТУРНЫЯ СУВЯЗІ

ВЫСТАЎКА
У ХЕЛЬСІНКІ

У Хельсінкі ў Доме савецкай культуры і навукі адкрыта выстаўка «Дэкаратыўна-прыкладнае мастацтва Беларусі», на якой дэманструюцца работы народных умельцаў нашай рэспублікі. Яны знаёмяць наведвальнікаў са святочнай шматколераснаю дыяноў, залацістымі ўзорамі інкруставаных шкатулак, фантастычнымі птушкамі і звярамі з саломкі, якая з'яўляецца сімвалам мастацкіх промыслаў Беларусі. Цікавае выклікаюць багата расшытыя ўзорамі вырабы з ільну.

Арганізатарам выстаўкі, якая дала фінам магчымасць пазнаёміцца з мастацтвам нашай рэспублікі, стала таварыства «Фінляндія — Савецкі Саюз».

СЕЛЬСІЯ НАВІНЫ

У калгасе імя Варанецкага Бераставіцкага раёна, як і ўсюды ў рэспубліцы, доўжныя статкі пераведзены на пашавае ўтрыманне. Пад выпасы непадалёку ад ферм выдзелены ўчасткі азімага жыта і сакавітага травастоя. У выніку надой рэзка павялічыліся.

Жывёлаводы гаспадаркі плануюць атрымаць сёлета па 4 280 кілаграмаў малака ад кожнай каровы — на 270 больш мінулага года.

НА ЗДЫМКУ: пастух калгаснага статка Мечыслаў БАРТАШЭВІЧ.

ЖЫВЁЛАГАДОЎЛЯ

КАШТОЎНЫ ПРЭПАРАТ

Вялікую выгаду абячае свінагадоўчым гаспадаркам стымулятар росту жывёл — промікс, прамысловы выпуск якога ўпершыню асвоены ў спецыялізаваным цэху комплексу па вырошчванню і адкорму свіней саўгаса «Цепліводы» Баранавіцкага раёна.

Вытворчасць проміксу на аснове малочнай сыроваткі наладжана ў садружнасці з вучонымі Інстытута мікробіялогіі АН БССР. У інстытуце прайшлі падрыхтоўку спецыялісты комплексу. Узбагачаная дражджавым бялком і вітамінамі, дабаўка ўтрымлівае унікальны набор бялагічна актыўных рэчываў. У параўнанні са звычайнай сыроваткай, якая раней выкарыстоўвалася ў рацыёне жывёл, промікс утрымлівае бялка амаль у тры разы больш, амінакіслот — у 2,4 раза. Значна ўзрастаюць сярэднесутачныя прыбаўленні ў вазе на вырошчванні і адкорме свіней. За той жа перыяд утрымання кожная жывёліна дадаткова прыбаўляе ў вазе на 18—20 кілаграмаў. А затраты кармоў на цэнтрер прыбаўлення ў вазе зніжаюцца на адну чвэрць.

ПАМЯЦЬ

РУЖЫ ЛЯ ПАСТАМЕНТА

Помнік, што надаўна ўзведзены каля раённага цэнтра Бераставіца, увекавечыў подзвіг воінаў 46-й Кубанскай кавалерыйскай дывізіі і іншых падраздзяленняў, якія ў здзейснілі паблізу заходняй граніцы СССР

на восьмы дзень Вялікай Айчыннай вайны.

Група нашых воінаў, якая адыходзіла з баямі на ўсход, трапіла ў акружэнне каля вёскі Лепесы. Скончыліся боепрыпасы, і каб вырвацца, байцы ўдарылі ў штыкі. Кальцо гітлераўцаў удалося разарваць. Але сілы былі вельмі няроўныя. Фашысты ўвесь час атрымлівалі падмацаванні. Ціскі акружэння зноў самкнуліся. У баі, які працягваўся больш за гадзіну, каля трохсот нашых воінаў загінулі.

Пасля вайны астанкі герояў перапахавалі ў брацкай магіле гарадскога пасёлка Бераставіца. Тады ж пачалі высвятляць імёны ўдзельнікаў бою. Пошук узначаліў жыхар раённага цэнтра ветэран вайны Даніла Гардзюшка. Праз некалькі год устанавілі імёны двух удзельнікаў легендарнага бою — старшага палітрука кавалерыйскага батальёна Валяр'яна Дрэвіна і капітана Канстанціна Звягінцава. Удалося адшукаць іх сваякоў. Сын палітрука Дрэвіна — Юрый, інжынер-праекціроўшчык па спецыяльнасці, стаў аўтарам праекта помніка бацьку і яго баявым таварышам, а ўвасобілі яго ў камні працаўнікі калгаса «Чырвоны Кастрычнік».

Тры вінтавыя штыкі, якія ўвабляюць бяспрыкладную мужнасць абаронцаў Радзімы, навечна ўзнесліся над высокім пастаментам каля шашы на Ваўкавыск. Цяпер тут распустіліся пунсовыя ружы, вырашчаныя пад Омскам і прысланыя ў Беларусь роднымі і землякамі В. Дрэвіна.

ЧАЛАВЕК І ПРЫРОДА

ФЕРМА ДЛЯ
ДЗІКІХ КАЧАК

У Жыткавіцкім лягасе створана першая на Гомельшчыне ферма па развядзенню дзікіх качак.

Частку вадаёмаў агародзілі металічнай сеткай, а зверху накрылі бэлью — рыбакоўнай снасцю. У цэнтры вальера зрабілі крыты навес, дзе качаняты змогуць схаватца ў непагадзь. Неўзабаве тут з'явіцца першае патомства.

Беларускае Палессе здаўна славілася разнастайнасцю насельнікаў лясоў і вадаёмаў. Аднак гаспадарчая дзейнасць чалавека прывяла да скарачэння некаторых відаў жывёл і птушак. Каб захаваць багацце прыроды, у вобласці арганізавана дзевяць запаведнікаў і заказнікаў. Рэдкія віды жывёл, птушак, раслін узяты пад ахову. А для ўзнаўлення некаторых відаў птушак ствараюцца спецыяльныя фермы. У Буда-Кашалёўскім раёне, напрыклад, некалькі гадоў назад створаны фазанарый. Сёлета некалькі тысяч качаняты, выгадаваных на Жыткавіцкай ферме, будуць выпушчаны ў раёне возера Краснае і іншых вадаёмаў.

У перспектыве падобныя цэнтры для папаўнення палескай фауны будуць стварацца ў іншых раёнах вобласці.

ТАВАРЫ ДЛЯ НАРОДА

Работнікі Бабруйскай абутковай фабрыкі пастаянна абнаўляюць асартымент свай прадукцыі. Сёлета, напрыклад, тут будзе асвоены выпуск 30 новых мадэляў мужчынскага абутку.

НА ЗДЫМКУ: упакоўшчыца Галіна ВЕЖНАВЕЦ рытуе чарговую партыю абутку для адпраўкі ў гандаль.

РОЎНЫЯ МАГЧЫМАСЦІ Ў ВЫХАВАННІ І АДУКАЦЫІ

ПАРТНЁРСТВА СЯМ'І І ДЗЯРЖАВЫ

галіне поўнасьцю вырашаны. Аб іх сведчыць ужо хаця б сам факт маладзетнасці: у большасці савецкіх сем'яў сёння растуць не больш аднаго-двух дзяцей, што не спрыяе дэмаграфічнаму развіццю краіны, перашкаджае правільнаму выхаванню дзяцей. Таму сацыяльная дапамога сям'і ў СССР мае і іншую мэту: стварэнне ўмоў, пры якіх бацькі і хацелі, і маглі б мець больш дзяцей. Я маю на ўвазе, у прыватнасці, такія меры, як паслядоўнае павелічэнне водпуску жанчыне-маці па догляду нованароджанага. У 1981—1983 гадах у дапаўненне да даўно існуючага і поўнасьцю аплачваемага чатырохмесячнага водпуску па цяжарнасці і родах быў уведзены часткова аплачваемы водпуск па догляду дзіцяці да дасягнення ім узросту аднаго года, а ў дванаццаці гады (1986—1990 гады) гэты водпуск узрасце яшчэ на паўгода.

Існуе таксама прамая сувязь паміж дэмаграфіяй і развіццём дашкольных устаноў: сям'я «адважваецца» на другое ці на трэцяе дзіця, калі ведае, у прыватнасці, што ім гарантована месца ў дзіцячым садзе. Таму ў бліжэйшыя гады намерана пабудоваць дашкольных устаноў яшчэ на тры мільёны месцаў, што дазволіць поўнасьцю задаволіць попыт на іх.

(АПН).

купляе кожнаму з дзяцей-дашкольнікаў не менш чым 35 кніжак у год. Маладыя бацькі ахвотна выкарыстоўваюць і такія сродкі навучання і развіцця дзіцяці, як, скажам, грампластцінкі: амаль кожная трэця сям'я збірае дзіцячыя пластынкі спецыяльна для малышоў. Не шкадуць бацькі грошай і на набыццё дзецям спартыўнага інвентару — веласіпэдаў, лыж, тэнісных ракетак і г. д. Заахвочваецца захапленне падлеткаў усімі відамі мастацтва, а таксама падарожжамі.

Дрэннага ў гэтых расходах, вядома ж, нічога няма, акрамя хіба аднаго: дзіця прывыкае да безадказнасці. Акрамя таго, у некаторых сем'ях бацькі імкнучца як мага менш абцяжарваць дзіця хатнімі абавязкамі і клопатамі. Гэтаму, праўда, ёсць свае тлумачэнні. Старэйшыя пакаленні, перажыўшы вайну, пасляваенную разруху, міжволі стараюцца абараніць дзіця ад цяжкасцей. Аднак такое аблегчанае жыццё ў бацькоўскім доме часам нараджае ўтрыманскую псіхалогію,

стварае глебу для эгаізму. Зразумела, правільна выходзіць дзіцяці няпроста. Авалядаць гэтым мастацтвам дапамагае бацькам спецыяльная літаратура, якая выпускаецца ў СССР буйнымі тыражамі. Гэта, напрыклад, асобныя серыі «Родителям о детях», «Педагогика и психология», часопісы «Семья и школа» і «Воспитание школьников». Широка выкарыстоўваюцца для гэтых жа мэт тэатр, кіно і тэлебачанне. Адною з асноўных задач школьнай рэформы, якая пачалася ў краіне каля двух гадоў назад, з'яўляецца сур'ёзнае паляпшэнне працоўнага выхавання падрастаючага пакалення.

Дапамога сям'і ў выхаванні і ўтрыманні дзіцяці развіваецца ў СССР па розных напрамках. Перш за ўсё бацькам не трэба трывожыцца пра тое, у якую суму абыдзеца ім нараджэнне дзіцяці. Медыцынскае абслугоўванне будучай маці ў жаночай кансультацыі, знаходжанне ў радзільным доме, патраніраванне немаўляці, прывіўкі, аналізы і г. д. — усё гэта як і

любых медыцынскія паслугі ў СССР, аплачана дзяржавай. Акрамя таго, пры нараджэнні дзіцяці сям'і выплачваецца разавая грашовая дапамога. Не бярэцца таксама ніякай платы за навучанне дзіцяці ў школе, а ў наступным — і ў вышэйшай ці сярэдняй спецыяльнай навучальнай установе. Значную эканомію сямейнаму бюджэту прыносяць і ўтрыманне дзяцей у дашкольных установах, таму што 80 працэнтаў расходаў на гэтыя мэты бярэ на сябе дзяржава, а мнагачасовыя ці малазабяспечаныя сям'і поўнасьцю вызвалены ад такой платы.

Якія ж рэальныя вынікі такой палітыкі? Ствараючы аднолькавыя магчымасці ў выхаванні і адукацыі падрастаючага пакалення, згладжваючы розніцу ў даходах сям'яў, у Савецкім Саюзе імкнучца забяспечыць аднолькавыя ўмовы для развіцця кожнага дзіцяці, незалежна ад даходаў яго сям'і.

Усё сказанае, вядома, не азначае, што праблемы ў гэтай

«Чалавечтва абавязана даць дзіцяці лепшае, што яно мае» — запісана ў Дэкларацыі правоў дзіцяці, прынятай ААН у 1959 годзе. У Савецкім Саюзе клопаты аб выхаванні дзяцей бяруць на сябе не толькі бацькі, але і дзяржава. Аб тым, як гэта адбываецца ў рэальным жыцці, расказвае кандыдат эканамічных навук, сацыёлаг Карл БАЗДЫРАЎ.

Дакладна падлічыць, у якую канкрэтную суму ў Савецкім Саюзе абыходзіцца бацькам ўтрыманне дзяцей, зразумела, немагчыма. Гэта залежыць ад розных фактараў, напрыклад, ад сямейнага даходу, колькасці дзяцей у сям'і і г. д. Аднак эканамісты сцвярджаюць, што за апошнія дзесяцігоддзі «цана» дзіцяці значна ўзрасла. Гэта і зразумела: у СССР імкнучца выгадаваць дзіцяці рознабаковымі, духоўна багатымі, фізічна дужымі. І бацькі не эканомяць на дзецях, тым больш, што рэальныя даходы сям'яў пастаянна растуць: за чвэрць стагоддзя, напрыклад, яны павялічыліся ў 2,6 раза, у той час як рознічныя цэны на асноўныя тавары і прадукты, а таксама на паслугі першай неабходнасці, уключаючы плату за кватэру, практычна не змяніліся.

У арсенале выхавальных сродкаў маладой сям'і адно з важных месцаў займаюць дзіцячыя кнігі. У сярэднім сям'я

«ХАТНІ ДОКТАР» АЛА ВАСІЛЕВІЧ

ЯК РОДНЫЯ ДЗЕЦІ

Ала Васілевіч не ведае, колькі разоў у дзень чуе слова «дзякуй». Магчыма, яна і аусім не заўважае гэтага. Таму што для яе самая дарагая ўдзячнасць, самая вялікая

радасць — вясёлыя ўсмешкі дзяцей. Здаровых дзяцей. Па прафесіі ж Ала Васілевіч — педыятр. Ці, як гаворыць сама, «хатні доктар».

Маленькія пацыенты называюць яе па-свойму — «дэццяй Алай». І ў яе кабінет заходзяць без боязі. Ахвотна падстаўляюць для праслухоўвання спінкі і жывоцікі, з задавальненнем (іншага слова проста не падабраць) паказваюць свае горлачкі. І хоць хворыя дзеці, як вядома, капрызныя, у Алы Васілевіч ніхто не плача. Хіба што зусім малыя, немаўляты, спрабуючы крыкам выказаць сваё абурэнне, калі іх кладуць на вагі. Аднак і іх — ці то пшчотным дакрананнем рук, ці то ласкавым словам — умее супакоіць доктар.

З таго часу, як я назнаёмілася з Алай Васілевіч, прайшло ўжо некалькі год. Але і цяпер помню, як у адзін з асенніх дзён суправодзіла Алу Іванаўну па яе участку: як і ўсе іншыя гарады, Мінск «падзелены» на невялікія раёны, жыхароў якіх абслугоўваюць пэўныя паліклінікі і ўрачы.

У Васілевіч, па яе словах, быў «лёгкі» ўчастак: у цэнтры горада, усяго некалькі аўтобусных прыпынкаў ад паліклінікі. І ад дому недалёка.

А ў тым, што ўсё гэта ў рабоце ўчастковага ўрача дэталі даволі істотныя, я перанялася сама. Пасля ранішняга прыёму ў паліклініцы (ён ішоў з гадзіны) Ала Іванаўна атрымала ў рэгістратуры адрасы тых бацькоў, якія выклікалі ўрача дамоў. Па норме яна павінна наведваць восем сям'яў. Але была вясень — «прастудная пара», і Васілевіч далі значна больш выклікаў. Каб паспець да ўсіх, ёй трэба было ад нерабочага часу «прыхапіць» дзве з паловай гадзіны.

Нічога не зробіш, — без усякага раздражнення тлумачыла мне Ала Васілевіч на дарозе. — Хіба пакінеш дзетак без дапамогі? Да таго ж я люблю хадзіць па выкліках.

калі гасцінна. Безумоўна, перш за ўсё таму, што яна — урач, а іх дзіця хворае. Але ў тым, як усміхаліся Але Іванаўне мамы і таты, як, нягледзячы на трывогу, спрабавалі напайць гарачым чаем, як цягнуліся да яе дзеці — ва ўсім было відаць: чакалі не проста ўрача, а менавіта яе — «дэццю Алу».

І як ні мала ў яе было часу, Васілевіч знаходзіла магчымасць усім удзяліць увагу. У адной сям'і прадыйтвала маладой маме рэцэпт кармлення для месячнай дзяўчынкі. У другой паказала, як трэба паставіць настольную лампу, каб у дзіцяці менш стамляліся вочы. У трэцяй угаварыла залішне асцярожную бабулю адпусціць унука ў басейн... Шчыра кажучы, я здорава стамілася за той дзень. Тым больш, што акрамя папярэдніх выклікаў, Ала Іванаўна па ўласнай ініцыятыве зайшла яшчэ ў тры кватэры — туды, дзе жывуць дзеці, якія лёгка прастуджваюцца.

Вядома, быць участковым урачом цяжка. — крыху пазней прызналася мне яна. — Прыём у паліклініцы і выклікі на дом, абавязковы абход усіх грудных малых і іх штомесячны агляд у кабінете, спецыяльныя «дні прывівак» і прафілактычных абследаванняў, пастаяннае назіранне за дзецьмі, якія маюць хранічныя захворванні і значацца на дыспансерным уліку... Толькі пералічанага даволі, каб да аднаго запоўніць рабочы дзень педыятра. Але і гэта не ўсё...

Аказваецца, участковы ўрач павінен рэгулярна аглядаць і здаровых дзяцей, праводзіць з імі і іх бацькамі санітарна-асветную работу; некалькі разоў у месяц весці заняткі ў арганізаванай пры паліклініцы «Школе маладой маці»...

Нават дома і нават у нядзелью Ала Іванаўна застаецца участковым урачом: кожны дзесць мінут звоніць тэлефон і заклапочаныя бацькі просяць парады.

— Не, усё гэта не стамляе мяне. Менавіта да гэтай работы я рыхтавалася. Я ведала, што чакае мяне, — гаворыць Васілевіч. — Вось некаторыя лічаць, што дзіцяці лячыць цяжка. Вядома, дзіця не можа само расказаць, дзе і што ў яго баліць. Але на тое ты і ўрач, каб паставіць дыягназ без лішніх пытанняў. Калі дзеці ідуць да ўрача неахвотна, калі яны плачуць у тваім кабінете, а ты, каб успомніць, чым дзіця хварэла два гады назад, зазіраеш у медыцынскую картку, — значыць, ты не проста дрэнны доктар, але магчыма і не вельмі добры чалавек.

Аб тым, як любіць работу сама Васілевіч, можна меркаваць па адзінаму факту: ёй давялося быць «хатнім доктарам» адразу ў 840 дзяцей, і кожнага яна ведала па імені.

Не так даўно Ала Іванаўна стала загадчыцай тэрапеўтычнага аддзялення 1-й дзіцячай паліклінікі Мінска. Ёй вельмі не хацелася гэтага назначэння, і яна доўга не згаджалася. Але другія, ужо «дарослыя» ўрачы забаранілі ёй быць участковым педыятрам: пасля перанесенай аперацыі Васілевіч нельга многа хадзіць.

Пакінуўшы свой участак, Ала не пакінула «сваіх» дзяцей. Бацькі многіх яе маленькіх пацыентаў па-ранейшаму прыходзяць з дзецьмі менавіта да Васілевіч.

Пасля аднаго з такіх нечаканых прыёмаў, цёпла развітаўшыся з блакітнавокім карапузам, Ала раптам прызналася:

— Ведаеце, іншы раз мне здаецца, што пра ўласнага сына я думаю менш, чым пра чужых дзяцей. Ва ўсіх кім разе, люблю я іх не менш, чым свайго Паўліка. Хочаце верце, хочаце не, толькі я ўсё магу аддаць дзеля таго, каб усе яны былі здаровыя і шчаслівыя. Каб заўсёды усміхаліся.

Наталля БУЛДЫК.

У выхадныя дні на вуліцах амаль паўмільённага Гомеля асабліва шматлюдна. Напружанне і дзелавітасць будняў уступілі месца спакойнаму, нетаропкаму рытму жыцця. Горад адпачывае. Тысячы дарослых і дзяцей запаўняюць зялёныя паркі і скверы. Найбольшай папулярнасцю сярод гамельчан карыстаецца парк культуры і адпачынку імя Луначарскага. Выхадны дзень — гэта таксама дзень вяселляў. НА ЗДЫМКАХ: выхавальніца дзіцячага сада Ірына КАСЦЮЧЭНКА і газэлектразваршчык Павел КАСЬЯН адсвяткавалі 10 мая сваё вяселле; Сямён КАШЛАЧ, слесар аднаго з гомельскіх прадпрыемстваў, з блізнікамі Вольгай і Марынай і сынам Валодзем; каля кола агляду ў парку імя Луначарскага. Фота І. ЮДАША.

ПОСЛЕ ВСТРЕЧИ С НЕПРОШЕННЫМ АТОМОМ

ИСПЫТАНИЕ

РЕПОРТАЖ ИЗ ЮЖНЫХ РАЙОНОВ БЕЛОРУССИИ

Жестоким испытанием на выдержку, деловитость и организованность стала авария на Чернобыльской АЭС для местных органов власти — Советов, которые организовали и возглавили работу по предотвращению возможных последствий. Журналист Вячеслав ХОДОСОВСКИЙ побывал в южных районах Белоруссии, что в непосредственной близости от поврежденного, но сегодня уже усмиреного реактора.

Деревня Чамков километрах в шести от АЭС. На горизонте отсюда четко виден силуэт станции на противоположном берегу Припяти. Сейчас все 55 чамковских дворов пусты. Безлюдны пятьдесят сел и деревень Белоруссии в тридцатикилометровой зоне от АЭС, из которых эвакуировано 26 тысяч человек.

ЕДВА ОПАСНОСТЬ СТАЛА РЕАЛЬНОЙ

Стрекошущая тень патрульного вертолета радиометрической службы скользит по зеленым квадратам озимых, чередующихся с «причесанными» культиваторами полями картофеля, свеклы (недавно завершена сев основных сельскохозяйственных культур), пересекает шоссе, на котором успеваю заметить небольшую очередь машин у передвижного пункта дезактивации, а попросту у пожарной цистерны, где обмывают побывавшие в зоне радиоактивного загрязнения автомобили...

Да, обстановка в этих районах Гомельской области остается непростой. 7 мая в областном штабе по ликвидации последствий аварии, разместившемся, чтобы быть в центре событий, в городе Хойники (55 километров от АЭС), мне показали карту радиационной ситуации. Теперешний облет подтверждает: уровень загрязненности на почве, хотя и понижается, остается еще выше обычного фоновый. Поэтому замеры его в воздухе, воде и на почве ведутся каждые час — два.

О том, что на атомной станции ЧП, мы узнали уже на следующий день, — вспоминает события трехнедельной давности депутат областного Совета народных депутатов Андрей Абаранок, механизатор колхоза «Победа социализма». — Сразу же в районах и всех сельских Советах были созданы оперативные депутатские группы, которым предстояло решать все практические вопросы, связанные с оценкой ситуации и принятием по необходимости мер для безопасности населения и спасения скота. Работа шла круглосуточно. Мы готовились ко всему, потому что даже специалистам на первых порах трудно было дать точную оценку происшедшего на станции и возможного хода дальнейших событий. Тем более, что реальной радиационной опасности в первые дни не было: выпадение вредных осадков началось позже.

Тем не менее в районах, непосредственно граничащих с АЭС, не ждали, пока беда в прямом смысле свалится на голову. Среди населения распространили листовки с разъяснением необходимых мер предосторожности. Беременным женщинам и детям предложили незамедлительно выехать в безопасные места, выдав бесплатные путевки в санатории-профилактории промышленных предприятий области, обеспечив их транспортом. Во все деревни прибыли медики, дозиметристы. Были герметизированы все 60 тысяч колодезев области. Началась частичная эвакуация населения — детей, стариков, больных — из 12 ближайших деревень.

36 ЧАСОВ, КОТОРЫЕ СПЛОТИЛИ ВСЕХ

Наша машина то и дело приостанавливается, пропуская идущие с включенными фарами колонны автобусов.

По решению правительства, разъясняет едущий вместе с корреспондентами

заместитель председателя Гомельского облисполкома Владимир Косовцев, досрочно на месяц завершены занятия школьников в трех южных районах Гомельщины. Все ученики оттуда вместе с дошколятами и их мамами отправляются сегодня на лето в пионерские лагеря в курортные зоны республики. Примерно так же — организованно и без каких-либо признаков паники — проходила эвакуация населения и из 30-километровой зоны.

...Сигнал тревоги прозвучал в час ночи 4 мая: уровень радиоактивности приблизился к черте, превышающей допустимые нормы безопасности. В 2 часа уполномоченные облисполкома были в каждой деревне зоны. В 4 утра водители-добровольцы сотен автобусов из Гомеля, Хойники, Брагина, Наровли отправились по заранее определенным маршрутам, чтобы забрать людей.

— Я отвечал за эвакуацию почти 7 тысяч человек в зоне Брагинского района, — рассказывает Владимир Косовцев. — Мы объясняли людям: опасности еще нет, но завтра она может быть, и государство не имеет права подвергать вас хоть малейшему риску.

В первую очередь отправляли нетрудоспособное население. Оставшиеся вместе с бригадами усиления, прибывшими на помощь из соседних колхозов, грузили вначале личный скот (свиней при этом у населения, чтобы избавить людей от лишнего хлопота, выкупал колхоз), потом — общественный. Работали дружно, без суеты. Лишь убедившись, что все дворы опустели, организаторы покинули деревни, где остались нести караульную службу только наряды милиции. Люди при выезде из зоны принимали душ, сдавали в чистую одежду. Здесь же тем, кто почему-то не прихватил с собой белье или постельные принадлежности, эти вещи выдавались бесплатно. Вся эвакуация прошла за 36 часов.

— Люди проявили полную организованность и понимание, — свидетельствует Владимир Косовцев. — Многие предлагали свою помощь.

Помню, кто-то в спешке обронил кошелек с 400 рублями. Его принесли в штаб, и вскоре нашлась хозяйка потери. Столкнулись и с таким фактом: некоторые не спешили уезжать. «Мы пережили здесь войну с фашистами, — рассуждали старики. — Неужели какой-то атом страшнее?»

Да, авария на АЭС еще раз напомнила, что даже мирный атом, вышедший из-под контроля, опасен. А если ядерный джин вырвется из пусковой шахты боевой ракеты?

«МЫ НЕ ЗАПИРАЕМ ОТ НИХ СВОИ ХОЛОДИЛЬНИКИ»

Деревня Тульговичи, центр колхоза имени Жданова Ельского района. Сюда переехали 596 человек из деревни Погонное.

Первые автобусы с переселенцами начали прибывать ночью. Но деревня не спала. Люди ждали на площади у правления, чтобы предложить прибывшим свой кров. Первых четырех человек «по праву сильного» перехватил себе сам председатель колхоза Владимир Лобан. Дома у ельчан просторные, и хозяева приглашали по 5—8 человек. Те, кому гостей не досталось, остались искренне обиженными: проявить гостеприимство — у белорусов в крови.

Тут же у хозяев запарила на столах картошка, появилось традиционное сало и домашние копчености. Соседи собирались вместе. Были и слезы: опять вспомнили войну, которая унесла из этих мест немало людей. Беду и последнюю бульбу и тогда делили поровну.

Свой диктофон я включил на подворье 74-летней Елены Галай, в прошлом доярки. У нее квартируют теперь, разумеется, как и повсюду, бесплатно восемь человек — семьи Сидоренко, Онищенко, Морозовых, Мельниченко.

— Я от них требую только одно: чтобы чувствовали себя, как дома, — говорит хозяйка. — Все, что в погребе и холодильнике — ваше. Белья у меня меньше, чем в гостинице, да и всего хватает. Разве ж можно людей в беде бросать!

Перехожу в дом неподалеку. Хозяева, Николай и Лидия Бондарь, взяли в свою семью троих. Гости, как и у Елены Галай, наперебой не могут нахвалиться своей «хозяйкой». Как устроились?

— На второй день после переселения, — говорит 40-летняя санитарка Анна Залоник, — начали получать по новым адресам выписанные ранее газеты. В деревне открыли филиал сберкассы, комплексного приемного пункта бытовых услуг. Круглосуточно (поскольку население почти удвоилось) работают три бани и сауна, в магазинах в досталь любых продуктов. Я, как и в своей деревне, устроена работать санитаркой в местный медпункт.

Екатерина Барсук, которая тоже живет у Бондарей вместе со старшей дочерью Аллой, спешит поделиться с корреспондентом своей радостью: получила первые письма от сыновей — десятиклассника Толи и семиклассника Сашки, которых эвакуировали сразу же после аварии в один из профилакториев. У детей все в порядке, довольны условиями, питанием, новыми друзьями.

В день, когда мы были в Тульговичах, там состоялась совместная сессия двух сельских Советов — местного и переселенцев. Кстати, временным председателем своего сельсовета (поскольку прежний эвакуирован в другое село) переселившиеся жители Погонного избрали Андрея Абаранка, с которым мы уже познакомились. На сессии депутаты обсуждали один вопрос: как работать в новых условиях, чтобы быстрее создать людям максимальный жизненный комфорт, трудоустроить всех и, конечно же, не допустить снижения колхозного производства.

В ПОМОЩИ НЕ ОТКАЗАЛ НИКТО

— Конечно, радушно раскрытые холодильники, по-братски поделенное белье и заботы были, — комментирует мои впечатления руководитель областного штаба председатель облисполкома Александр Граховский. — Но это личная инициатива хозяев. Были в достатке предусмотрены все необходимые государственные меры, чтобы люди меньше ощутили неудобства. Поэтому одной из основных задач нашего штаба является координация действий различных министерств и ведомств, откуда поступает помощь людям, хозяйствам, местным службам.

Министерство торговли, например, всего лишь за сутки перестроило систему торговли области. В результате в

первый же день в села, куда шло переселение, прибыли автолавки со всем необходимым. Область получила дополнительно сотни тонн продуктов улучшенного качества. Коммунальщики позаботились о расширении сети бань, бытовое обслуживание наладило работу передвижных приемных пунктов. На Гомельщину поступили строительные материалы и техника...

Особая забота — компенсация материальных потерь переселенцев. На семью выделено по 200 рублей, кроме этого оперативную денежную помощь оказывали в первые дни сельские Советы. Нуждающимся, а также детям бесплатно выдавали белье и постельные принадлежности, медикаменты для профилактики.

Встал вопрос, что делать с сельхозпродукцией. Заключение специалистов было таким: молоко, хоть оно и не подверглось критическому загрязнению, в свежем виде не употреблять, а сдавать на переработку. У крестьян организовали его закупку, а потребности населения возместили поставками цельномолочной продукции из других регионов республики.

И БЕДА ОТСТУПИЛА

Заместителя министра здравоохранения БССР Александра Кондрусова мы застали в районной поликлинике Хойники.

Медицинское наблюдение населения тревожных районов началось буквально же на следующий день после происшествия. Углубленную проверку, включающую анализ крови, прошли все без исключения жители. Наблюдение велось постоянно, а углубленное — повторилось через десять дней. Постепенно зона охвата полной проверкой населения расширялась, и сейчас поставлена задача полного обследования всех жителей области: перестраховка в данном случае не помешает. Медики контролируют фоновую концентрацию, вели и ведут анализ продуктов питания и сдаваемой продукции животноводства. В первые же дни изготовлены и розданы населению 50 тысяч комплектов профилактических медикаментов. Медицинский персонал, прибывший по тревоге с разных уголков республики, работает не покладая рук.

Какова же ситуация в области с точки зрения медицины?

— Становится благополучной, — коротко отвечает заместитель министра. — За все время мы не госпитализировали с признаками лучевой болезни ни одного человека. Выявляются люди, получившие большую, чем другие, дозу заражения. Идет их профилактическое лечение. Мы обладаем всеми необходимыми средствами — специалистами, аппаратурой, медикаментами, чтобы вести наблюдение дальше, тщательнее и глубже, при необходимости оказывая любую помощь. О каких-то жертвах и массовых поражениях говорят, вероятно, те, кому хотелось бы, чтобы у нас так было.

Первый секретарь Гомельского областного комитета партии Алексей Камой того же мнения: обстановка в области, хотя местами еще и сложная, находится под управляемым контролем. О том, что сохраняется полное спокойствие, говорит и то, что область не покинули иностранные специалисты из австрийской фирмы «Фест-Альпине» и итальянской — «Даниели», возводящие вторую очередь металлургического завода в Жлобине. Работают все без исключения промышленные предприятия, колхозы и совхозы. В области большая группа крупных ученых страны, которые должны дать научно обоснованные рекомендации по ликвидации последствий радиоактивного загрязнения сегодня пустынной зоны. В любом случае в основу всякого решения по этому вопросу будет положен принцип полной безопасности населения, подчеркнул партийный руководитель области.

ПШУЦЬ ЗЕМЛЯКІ

ТАК ЗАГАДВАЕ ЧАС

Я веру: жыццё прымусяць кіраўнікоў ЗША зразумець логіку ядзернага веку: сілавая палітыка можа прывесці да непапраўных вынікаў — узнікнення ядзернага пакару.

Вось чаму трэба неадкладна прыняць новыя мірныя ініцыятывы, з якімі выступіў Савецкі Саюз, — поўнаасцю зні-

шчыць усю ядзерную зброю на Зямлі. Гэта прапанова не ўшчамляе нацыянальных інтарэсаў якіх-небудзь краін. Яе мэта — забяспечыць усеагульную бяспеку.

Ведаю, што рашыцца на гэта заходнім дзяржавам не так проста. У людзей добрай волі наперадзе ўпорная і доўгая барацьба. Але перамога ў выніку — за прыхільнікамі міру. Сумеснымі намаганнямі можна ліквідаваць страх перад ядзернай вайной.

Стэфаніда ТАРЛОЎСКАЯ, ЗША.

ПАРА ДАМОВІЦА!

Сустрэча ў Жэневе на вышэйшым узроўні выклікала вялікую цікавасць на Захадзе. І хоць аб самым галоўным — забароне ядзернай зброі і прадухіленні мілітарызацыі касмічнай прасторы — кіраўнікі ЗША і СССР не дамовіліся, у свеце, мне здаецца, усё ж пацяплела.

Нядаўна Савецкі Саюз прапанаваў комплексную, разлічаную на бліжэйшыя 15 год праграму вызвалення Зямлі ад ядзернай, хімічнай і іншых відаў смертаноснай зброі. Калі заходнія дзяржа-

вы прымуць гэтую прапанову, к пачатку будучага стагоддзя мір стане трывалым. Людзі забудуць страшнае слова «вайна».

Лідзія АВЕНІРАВА, Англія.

СЦЯЖЫНКІ ДЗЯЦІНСТВА

Дарагія сябры! Раскажу крыху пра сябе. Летам гэтага года мне будзе ўжо дзевяцінаста год. Семдзесят тры пражыты на чужыне, у амерыканскім горадзе Дэтройце. Але ведайце, што ўсё сваё доўгае жыццё я ў думках быў

у роднай Беларусі, у маленькім правінцыяльным гарадку Слуцку. І даражэй за яго ў мяне нічога ніколі не было.

У 1957 годзе збылася мая заповітная мара — прыехаў на родную зямлю, абняў шматлікіх сваякоў, што жыў у вулі на Слуцчыне. Колькі радасці даставілі мне родныя мясціны, у дзяцінстве абоджана яны вясковыя сценкі, рэчка Слуцк...

Цяпер мне здаецца, што і жыццё такое доўгае пражыў я дзякуючы таму непаўторнаму спатканню з Айчынай. Яно дало мне сілы, энергію, бадзёрасць духу.

Іван ГІЛЕЎСКИ, ЗША.

Human misfortune mustn't serve to fan hate

Academician Georgi ARBATOV answers questions on the accident at the Chernobyl Atomic Power Station

Q.: Much of the mass media in the West has accused the USSR of withholding information on the accident. What can you say about this?

A.: Everything that happened had to be verified and accurate information, based on real facts and instrument readings, had to be obtained. Apparently, the situation in the initial period in the vicinity of the Chernobyl Atomic Power Station (APS) entailed circumstances which complicated the study of the reasons for the unexpected calamity. First of all, we had to save the people who were in direct jeopardy. And finding out the reasons for such an extraordinary accident is not that simple at all. As we know, the Americans are still trying to pin down the precise reason for the Challenger disaster.

After the first report to the Soviet government, all the necessary information was offered to the IAEA. Hans Blix, the Agency's Director General, was invited to the USSR to get on-the-spot information. We can recall here that the USA informed the IAEA about the accident at the Three Mile Island nuclear plant only two months after it happened. I cannot remember if anyone in the West bothered to raise objections at the time about this. But today one can clearly discern hate for the USSR behind all the hullabaloo about the accident at our APS. We are witnessing an artificial fanning of the incident, aimed at generating hysteria. This is not honest, to say the least.

Sir Geoffrey Howe, Foreign Secretary of the UK, was quite right when he said that a tragedy should not be turned into a means of anti-Soviet propaganda. The accident at Chernobyl is a sad affair. But 151 such disasters have happened in the world between 1971 and 1984 at nuclear power plants in 14 countries (the USA excluded). Lessons should be learned from such accidents so as to make the operation of nuclear plants safer all over the world, and to exclude all accidents. But it is shameful and indecent to use such misfortunes as a means for fanning hate among nations.

Q.: Does the present radiation level threaten the neighbouring countries? What measures are being taken to reduce the danger?

A.: Our scientists are not able to get data on the radiation level in Scotland, Wales, northern Norway or Japan for the simple reason that they are far removed from the USSR. In Kiev, which is 130 km away from Chernobyl, the radiation level is within the norm safe for humans. But in the disaster area it is higher than normal. That's why access to the area has been temporarily cut off and due precautions have been taken. The measuring of the radiation level is a purely technical matter. I'm no expert in this field, but I do know that the Soviet Committee on Nuclear Energy is informing the IAEA constantly about this.

Sound reasoning tells us that every possible measure must be taken to abate the aftermath of the accident. Highly skilled Soviet specialists with relevant equipment left recently for Poland and Romania. You see, the radiation level is not a constant magnitude. It depends on the distance from the place of the disaster, on the direction of the wind blows, etc.

Of course, it is hard to predict what the radiation level will be in Japan or somewhere else thousands of kilometres away. However, we do know how high the radiation level was in our country after the aerial nuclear tests held by the USA, Great Britain and China. This holds true also for underground nuclear blasts.

Q.: Many people in the West are sincerely concerned about the fate of the population in the areas hit by the disaster. They are expressing sympathy and offering assistance. But do the people who live in these areas realize the danger looming large over them? Are they being informed of how great the danger is?

A.: We're extremely grateful to the thousands

of voluntary donors who are offering bone marrow for transplantation and blood for transfusion. We are touched by the sympathy. We gratefully accept help if it is offered with good intentions. But, I'd like to remind your readers that two people were killed in Chernobyl during the accident (on May 12 six people died of burns and radiation exposure), and not 2,500 as happened in Bhopal. And only 200 people suffered from the breakdown in Chernobyl and not 100,000, as happened in India after the explosion at the US-owned Union Carbide plant. By the way, 47 out of the 200 people who were affected by the breakdown in Chernobyl have already left hospital.

I don't recommend anyone to listen seriously and, particularly, to believe those elements of the Western mass media which are trying to make a sensation out of the accident and to sow panic. And that is precisely what Radio Liberty and Radio Free Europe, financed by the US CIA, are doing in their broadcasts transmitted to the USSR, Poland, Romania and other states.

If we are to deal with facts, then I must declare that there was neither a nuclear explosion nor a chain reaction in Chernobyl. Similar breakdowns with fires have happened at atomic power stations in the UK and the USA, and the situation there was no better than it is in Chernobyl. In Chernobyl only the people who were in direct proximity were endangered. There were few of them because the Chernobyl APS is a highly-automated plant and the accident happened during the night shift. As for the population, all the necessary measures were taken and it was evacuated within a 30-km radius. The residents in Kiev and other areas are constantly receiving all the necessary data.

Q.: The question of verification is one of the main obstacles keeping the USA from accepting the Soviet peace proposals. How can the Americans trust the USSR, if it didn't announce the accident at the Chernobyl APS immediately?

A.: The US side is using the Chernobyl accident as a pretext for refusing to engage in serious dialogue on the problem of control over the arms race and disarmament. We regard this sort of approach to be radically incorrect. It is aimed at diverting humanity's attention from the main task of avoiding a catastrophe which will be millions of times more terrible than similar breakdowns at all the nuclear power plants taken together. The unscrupulous tendentiousness of the Western press and of some Western governments surrounding the accident in Chernobyl demonstrates once again how certain circles strive to discredit the USSR, to shake confidence in it and to describe it as an unreliable partner. And all this is being done to justify their own policy of stepping up the arms race.

The USSR is against any nuclear danger, including the danger generated as a result of accidents at peaceful atomic power stations. The accident in Chernobyl provided one more lesson of how vulnerable the civilization of our time is in conditions of the rapid technical progress. Let us just remember the acid rains, the millions of people killed in transport crashes and, last of all, the threat of nuclear war that looms large over humanity.

The world is now cohabiting with 50,000 nuclear warheads and with NATO's intention to use nuclear weapons first. Don't the people know about the blasts in Nevada or on the Pacific islands? Don't they know about the dozens of accidents during the operation of military nuclear technologies, including the two cases involving US submarines? But knowledge in itself doesn't solve the problem.

Humanity will be freed of worrying about its future and will be able to go around performing its daily tasks in peace only when it gains the confidence that the atom and, above all, the military atom will not be used to its detriment.

LA GALERIE DE FRANCE has the reputation of an interesting and modern museum. It cooperates with best artists all over the world. Exhibitions that it arranges are considered to be very prestigious and popular with the French. This to a large extent can be explained by standards used for selecting an artist, for choosing his or her works for an exhibition, which presuppose a high professional level of an artist, a creative individuality.

The *Edition de Regard* publishing house produces booklets, albums, catalogs informing of creative activities of outstanding artists, in particular those whose works are exhibited and acquired by *la Galerie de France*. The activities of the museum

Ulyanov...

And again the war with its ruthless fire that burnt the youth of Mikhail Savitsky, with the memory of the tragedy and courage of the people that have defeated fascism.

I am planning a work dedicated to Sevastopol. This (Mikhail Savitsky pointed at a painting in which sailors bury their comrade) may be a fragment of the future series. I was fighting there during the war and was taken prisoner near Sevastopol, then passed through fascist concentration camps. My comrades-in-arms are still alive. They ask me to recall the past and describe in paintings the heroic deeds of Sevastopol defenders.'

'The theme of the past war is very important, it's internatio-

Developing Cultural Exchange

and the publishing house promote the mutual understanding, the development of cultural exchange among nations.

Last February representatives of the *Edition de Regard* publishing house visited the Soviet Union by invitation of the All-Union Agency of Copyrights. They included José Alvarez, President of the publishing house, Catherine Reinhorn-Tioc, Director of *la Galerie de France* and Hélène Laroche, Chief Editor of the series of Soviet books on arts. The guests from France spent two days in Minsk, which they visited in order to be more closely acquainted with the work of Byelorussian artists.

'Exactly one year ago', recalled José Alvarez, 'while visiting an exhibition in Moscow at the Tretyakov Gallery, I saw works by Byelorussian artists for the first time. They produced a favourable impression. This year I came together with Catherine Reinhorn-Tioc. Probably, we shall reach an agreement regarding an exhibition of works of one or even several Byelorussian artists.'

In Minsk the visitors from France were at the Palace of Arts, where they could see an exhibition, entitled 'We Build Communism'.

'Have you come across anything extraordinary, unexpected at the exhibition?' that was my question to Hélène Laroche, who is a frequent visitor to the Soviet Union.

'The exhibition attracts by modern themes', answered Hélène Laroche. 'It gives an idea of the life in the Byelorussian Republic, of its today's heroes. This cannot be seen in any Western country. There artists prefer, for some reason, themes from the past.'

The guests from France went on studying the works by Byelorussian painters and visited studios of Viktor Gramyka, Gauryla Vashchanka, Leonid Shechamalyou. Yet at the Museum of the Great Patriotic War they were literally carried away by paintings of Mikhail Savitsky, that form an anti-war series known as 'Figures on the Heart'. No less was their both professional and personal interest when at the artist's studio they saw some previously unexhibited works like a portrait of the son, portraits of the father and the mother of M. Savitsky, the family portrait, portrait of the USSR People's Artist Mikhail

Ulyanov... This is the reason why we are so emotionally touched when look at your works; said Catherine Reinhorn-Tioc. 'I think that everything that we have seen will be of interest for our compatriots.'

Catherine Reinhorn-Tioc offered Mikhail Savitsky to arrange in a year or so an exhibition of his works at *la Galerie de France*. José Alvarez said that their publishing house would be glad to publish an album of the artist's works. Several new paintings are to be included into the exhibition but, generally, works of various periods and series are displayed. Most important of all, it should give an idea of an artist's work, style, professional level, individuality, themes that inspire a painter and are reflected in his or her works.

'We want that an exhibition of your works in France; said Catherine Reinhorn-Tioc, addressing Mikhail Savitsky, 'provoke in viewers the same emotions we experienced at the museum, looking at 'Figures on the Heart'. Such exhibition is an introduction into Soviet art, its specific features. Unfortunately, the French have a poor knowledge of the Soviet art.'

The meeting in Minsk was short. However, before saying good-bye the guests asked to mention that they liked Minsk. They said:

'We have discovered here many extremely useful, previously unknown things. We like the architecture of the city itself, of its new areas. The city is beautiful, although it seems to be already too stretched, a bit too large.'

José Alvarez asked to point out that they all had been moved by a hearty welcome accorded by Byelorussians. 'We did not feel that we are abroad. We have not noticed any insincerity in relations among people. The manner in which artists demonstrate their works is very amiable and cultured. And what they show is worth seeing. Even during these few days we could meet masters, very different in their styles. Each of them is interesting in his own way, very individual and original. I think that our co-operation is just beginning. We are interested in the development of the cultural exchange between the USSR and France. We shall contribute to this cause our energy and hearts.'

By Diana CHARCASSAVA.

A UNIQUE LIBRARY

The city of Minsk, capital of Byelorussia, boasts a unique library of books on physical training and sports, the only one of this kind in the USSR. All books on the subject issued in the USSR and socialist countries recently, as well as many books from the capitalist countries, over 560,000 copies in all, are stored in the library.

Readers not only from Byelorussia can use books from the Minsk library. Sports fans from all Union Republics can order and get any book by correspondence. Over 160 Soviet libraries keep in touch with Minsk library which is scientific and methodological and helps many specialists in the field with reports and bibliographical material reflecting everything new in national and foreign sports.

Lev KULESHOV

The city of Gomel. The street named after Kozhar.

Photo by I. Yudash.

ПАЭЗІЯ НІНЫ ТАРАС —

МУЖНАСЦЬ, ГРАМАДЗЯНСКАСЦЬ, ШЧЫРАСЦЬ І УЎХВАЛЯВАНАСЦЬ

ЯЕ ЦІХАЯ ПЕСНЯ ДУБРАЎНАЯ

Паэтычны голас Ніны Тарас упершыню загучаў роўна 50 гадоў назад: у 1936-м у газеце «Наша воля» ў Вільні быў надрукаваны яе верш «Яшчэ, веру, ты, вёска, устанеш».

«Гаворачы пра суровую і мужную паэзію былой Заходняй Беларусі, называючы імёны тых, чыя песня то біла арліным крылом над кратамі панскіх астрагоў, то горда дунала ў вольным палёце, набіраючы вышыню, мы называем імя Ніны Тарас, прыгавдаем яе крынічна сціпную і звонкую песню», — напісаў народны пісьменнік Беларусі Янка Брыль у сваёй прадмове да зборніка паэты «Кветка шчасця».

Мужнасць, грамадзянскасць, шчырасць і ўхваліванасць вызначаюць усю творчасць вядомай беларускай паэтыкі Ніны Тарас, якой сёлетая споўнілася 70 гадоў. Чыста біяграфічныя вершаў у паэтыцы нямнога. У большасці выпадкаў гэта абагуляючая жыццёвая праўда, успамін аб перажытым і бачным, ажыўлены сілай яе паэтычнага таленту. Некалькі гадоў назад у газеце «Літаратура і мастацтва» быў надрукаваны верш «Матулін збан». Паэтэсе званілі калегі-пісьменнікі, чытачы, знаёмыя, віншавалі з удачай, выказвалі захапленне, і ні ў кога не ўзнікла сумнення, што збан такі сапраўды існуе. Памятаю, што і маім першым жаданнем, калі прачытала верш, было жадаць назбіраць палых кветак і прынесці Ніне Міхайлаўне, каб яна паставіла іх у гэты збан. Але мяне чакала расчараванне.

— Ніякага збана няма, — расмяялася паэтэса. — А кветкі паставім у хрустальную вазу.

А потым, пасур'езнеўшы, сказала, што «Матулін збан» — вобраз з далёкай маладосці, з вясковага жыцця, калі яна хадзіла да бацькі ў поле, насіла яму абед.

Нешта падобнае адбылося раней з вершам «Спі, дачка». Удзячны чытач прыслаў да свята віншаванне паэтэсе і яе дачцэ. Але ў Ніны Тарас ніколі не было дачкі, а была сяброўка, якой яна дапамагала гадаваць сына.

Ад Ніны Міхайлаўны вельмі рэдка пачуеш, што яна задаволена зробленым. Не любіць вершы, якія пісаліся без хвалвання. Наогул яна чалавек і паэт вельмі патрабавальны да сябе, над сваімі

творами працуе доўга, скрупулёзна, старанна шліфуе і памногу разоў перарабляе напісанае.

Нядаўна перавыдаваўся зборнік твораў Адама Міцкевіча ў перакладах беларускіх паэтаў. Некалькі вершаў і балад Адама Міцкевіча пераклала Ніна Тарас. Да яе ў рэдактара, які быў адказным за перавыданне, амаль не ўзнікла пытанняў, але іменная Ніна Тарас ледзь не нанаво зрабіла свае пераклады. Гэта і вялікая адказнасць за кожны радок, які выйшаў з-пад яе пяра, і глыбокая пашана да памяці і творчасці слаўтага польскага паэта, яе земляка, якому яна прывяціла цудоўныя вершы: «З Навагрудскай гары», «На Свінцзі», «Яшчэ раз на Свінцзі».

Нядаўна я пазнаёмілася з малодшым братам Ніны Тарас Віктарам Міхайлавічам, які настаўнічае ў сельскай школе на Навагрудчыне. Завітаўшы да сястры, але ўбачыўшы, што яна трошкі занята, ён сказаў, што пачае ў суседнім пакоі, а каб не сумаваць, узяў з кніжнай паліцы томік Адама Міцкевіча... Дарэчы, пры Савецкай уладзе і дзве сястры Ніны Тарас таксама вывучыліся і сталі настаўнікамі.

Паэтэса нарадзілася, вучылася і жыла ў былой Заходняй Беларусі, якая да 1939 года знаходзілася пад уладай буржуазнай Польшчы. Сям'я была малазямельнай і вельмі беднай. «Мусіць, бядней за нас у Заполлі нікога і не было», — успамінае Ніна Міхайлаўна. Але бацька, сам скончыўшы толькі чатыры класы прыходскай школы, любіў чытаць. Творы Пушкіна, Лермантава, Крылова ведаў на памяць, вучыў чытаць і дзяцей, прывіў ім любоў да кнігі. Ён вельмі радаваўся літаратурным пачыненням старэйшай дачкі Ніны, якая ў дзесяць гадоў напісала верш «Пастушка», і нават даваў ёй рады, якія яна з удзячнасцю ўспамінае ўсё жыццё.

Для яго самога не было на зямлі месца прыгажэйшага і даражэйшага за родную вёску. Навагрудчыну, і напярэдняе характэрна гэтага куточка зямлі ён, нібы чараўнік, дарыў дачцэ. Яна назасяды палюбіла і навакольны лес, і рэчку, і ўзгоркі, і звілістыя дарогі і апела іх у сваіх вершах.

Сям'я жылося надзвычай цяжка: плячэра дзяцей, усіх іх трэба было паставіць на ногі.

За баразною ішоў араатай,
Ціха на коніка нукаў...

Думаў пра хату, што хлеба

няма —

Дзеткі абедаць паселі...

Маці на пальцах худых

да жніва

Лічыць нядзелі.

Так пісала ў вершы «Вясна» ў 1937 годзе Ніна Тарас.

Зусім маладой памерла ад сухотаў сястра Марыся. Гэта цяжкая страта так і засталася незагойнай ранай на ўсё жыццё. У вершах Ніны Тарас розных гадоў — горкае шкадаванне, што загінуў малады прыгожы чалавек, што «жыццё кладзецца пад ногі сувоём новым», але без яе, Марысі...

Ніна Тарас скончыла вясковую пачатковую школу, а потым упрасіла бацьку паставіць яе ў Навагрудскую беларускую гімназію. На жаль, яна хутка была закрыта польскімі ўладамі, якіх палыхала рэвалюцыйна настроеная беларуская моладзь. Адукацыю сваю Н. Тарас заканчыла ў Вільні, таксама ў беларускай гімназіі.

У гэты час яна пазнаёмілася са збіральнікам народных песень Рыгорам Шырмай, з паэтам Максімам Танкам, якога зацікавілі вершы маладой паэтэсы, і з яго лёгкай рукі яна пачала друкавацца.

Аднак першы зборнік паэтыкі «На ўсход ідуць» ўбачыў свет толькі ў 1940 годзе. Назва яго, здаецца мне, выспела ў аўтара яшчэ тады, калі вучні Навагрудскай гімназіі, збіраючыся на сходкі, гаварылі пра тое, як свабодна жывецца іх аднагодкам у Савецкай Беларусі, яны бесплатна вучацца, не пакутуюць ад беспрацоўя.

Шумелі, шумелі бярозанькі

ў гаі

Да позняй начы...

Знайшла я і песню, і долю

ў краі,

На ўсход ідуць.

Уз'яднанне Беларусі акрыліла Ніну Тарас. Пераехаўшы ў Ліду, яна працавала ў раённай газеце «Уперад», яе выбралі дэпутатам гарадскога Савета, прынялі ў Саюз пісьменнікаў. Толькі нядоўга была перадышка перад новымі жорсткімі выпрабаваннямі. У час Вялікай Айчыннай вайны Ніна Тарас была партызанскай сувязной і ніколі не пераставала быць паэтам.

У пасляваенных паэтычных зборніках змешчаны яе вершы ваенных гадоў. Гэта тое нямногае, што ўдалося

выратаваць, вынесці з польскага пажару. Як свой камсамольскі білет і дэпутацкае пасведчанне, яна хавала іх у шклянках слоіках, закапаных у зямлі. Пад самым носам у ворагаў у пачатку вайны яна пісала:

Я спытала паўшых байцоў:
— Што рабіць мне, скажыце,
героі?

І, здаецца, шанулі слаўцо:
«Да зброі! Да зброі!»

Гарэла душа ад нянавісці
да рабаўнікоў, заходзілася ў
плачы сэрца:

О, вёскі родныя, вы зіклі
ў дымных далях,
І колькі ж вас цяпер

не далічу!

Але страшней за смерць уяўляецца паэтэсе жыццё ў няволі, удалены ад Беларусі. Яна бачыла, як гітлераўцы вывозілі ў рабства беларускіх дзяўчат, разумела, што чакае іх на чужыне, і, гаруючы разам з імі, напісала вершы: «На чужую зямлю навязваю нашы косці» і «Лісты з палону». І як працяг гэтай тэмы, спачуванне тым, хто так і не змог вярнуцца дадому, верш «Зямлячкам на чужыне», напісаны ў 1965 годзе.

У розныя пасляваенныя гады ў Ніны Тарас выйшлі зборнікі «Суніцы», «Вершы», «Кветка шчасця», «Пад белым яварам», «Праметэю прыйду пакланіцца», «У тапаліну замечі», некалькі кніжак для дзяцей.

Сваю песню паэтэса называе ціхай, дубраўнай, непакорнай і пераможнай.

«Ты — праўдзівае
І пшчотнае
Слова матчына ў кожным
радочку».

Хутка з друку выйдзе новая кніга вершаў Ніны Тарас «Праз вятры-завеі», а яна ўжо думае пра наступную работу. Зноў будзе раскаваць пра родную зямлю, пра людзей, блізкіх ёй па духу, пра іх мірныя справы, пра свае турботы і радасці.

Дзіяна ЧАРКАСАВА.

МЕЛОДЫ БАБУЛІ ЕЎДАКІІ

Доўгімі зімовымі вечарамі, калі раней звычайнага Дубраўку, што на Віцебшчыне, ахутвае цішыня, Алёнка больш за ўсё любіць уладкавацца на ўслончыку ля бабулі і ўжо каторы раз напрасіць: «Ну яшчэ адну, бабуля, самую лепшую...»

Ледзь чутна патрэскаюць у печы дровы, няйначай не хочучь перашкодзіць пывучай бабулінай мелодыі.

Колькі іх, тых песень, перапела за сваё жыццё Еўдакія Данільчанка! Нарадзілася і вырасла разам з імі.

Здаецца, зусім блізка тое далёкае маленства: льецца над жытнёвым полем прывольная песня жанчыны, а побач з маці і яна. Дзе снап падхопіць, дзе падладзіць і тоненькім галаском падцягвае матуліну песню. І калі вырасла, стала дзядзьчынай, побач з ёю заўсёды жыла песня. У першыя ж дні вайны з развіталымі песнямі на фронт праводзіла свайго мужа.

Не абыходзіла гора ў той цяжкі час вясковыя хаты, не-ды і пастукаецца ў чыесці варты. І калі робіцца зусім цяжка, збярэцца жанчыны, удовы і салдаткі, зацягнуць за работай песню, і адыдзе крыху ад сэрца боль.

Спявала і Еўдакія тыя сумныя мелодыі, а сама спадзявалася: прыйдзе галава сям'і дядому, што ж, калі весткі няма, на тое і вайна. А тут яшчэ і аднавясковец заслапокаваў: «Ды бачыў я твайго Фядота, жывы ён, у шпіталі ляжаў, мо, месяцаў пяць да канца вайны».

Ды не суджана, відаць, было жыццё Фядоту, не сустрэліся выш. Застаўся ён на ўсё жыццё ў памяці і песнях Еўдакіі. Таму, здаецца, і сёння не толькі голасам, а душой і сэрцам спявае яна песні аб гадах мінулых.

Нямала часу прайшло з той пары. Выраслі дзеці, нарадзіліся ўнукі. Любяць яны бабуліныя песні. Ды і не толькі яны. Усе землякі шчыра апладзіруюць Еўдакіі Іванаўне калі выступе яна з канцэртаў у Дубраўцы ці выязджае на свята ў Добруш з калектывам Дома культуры.

Задума стварыць у Дубраўцы фальклорны ансамбль узнікла таксама не без удзелу Еўдакіі Іванаўны. Завіталі некалькі спевакі з суседняй Баршчоўкі, парадвалі добрае песня. «А калі і нам вольна так сабрацца разам, паспяваць? — падумалі мясцовыя жанчыны. — Тым больш, што і песень многа ведаем — вясельных, застольных, зажнычных. Чаму б не падзяліцца імі з моладдзю».

А жадаючых удзельніцаў у фальклорным ансамблі пазней выявілася нямаля, і не толькі жанчыны: прыйшлі загадчыца Дома культуры Раіса Сівакова, рабочая чыгуны Валерыя Дробышава, загадчыца фермы Іван Зелянкоў, многія калгаснікі, настаўнікі. Сапраўдны ансамбль атрымаўся.

Цяпер і дубраўцы з канцэртамі да суседзяў едуць. У райцэнтры, калі свята якое, заўсёды запрашаюць тутэйшых спевакоў. А некалькі пабывалі на дубраўскай вясчорка і тэлеглядачы Гомельшчыны. Гучалі дудачкі і бразготкі, паскрыпаў у такт калаўрот, і ліліся цудоўныя гукі беларускіх мелодый, якія шмат год назад запаланілі сэрца Еўдакіі Данільчанка.

— Ну і Еўдакія! — здзіўляюцца вясцоўцы. — Нават маладзее на сцэне.

Вось глядзь: і зараз, ледзь зайграў непадалёку баян, а Еўдакія Іванаўна ўжо прытанцоўвае ў лад мелодыі.

І хаця не нагадваюць жанчыны не аб гадах, я ўсё ж пацікавілася:

— А колькі год вам, Еўдакія Іванаўна?

— А яшчэ толькі 72, — усміхнулася жанчына.

Відаць, не адлічвае гады сэрца, калі жыве ў ім добрая песня.

Вікторыя КРАСАУЦАВА.

ЯШЧЭ, ВЕРУ...

Яшчэ, веру, ты, вёска, устанеш,
Яшчэ, веру, працнешся ад сну,
І пачынеш сваё ты світанне,
І спаткаць яшчэ выйдзеш вясну.

У палях захвалююцца нівы,
Сонца косы скупае у іх,
І пакоцяцца ўдал палівы
Ціхазвонных лугоў веснавых.

А па чорнага неба разорах,
У туманнай начной цемнаце,
Уздызе ранні палаючы золак,
Залатою зарой зацвіце.

На усходзе заззяе зарніца,
Змые бляскам нядолі сляды.
Будзем воляю мы ганарыцца,
На ўвесь свет гімн спяём малады.

Забрыльянцятца росы вясёлкай,
Як пачне Першамай расцвітаць.
Яшчэ, веру, працнешся ты, вёска,
Яшчэ выйдзеш вясну сустракаць.

ЗЯМЛЯЧКАМ НА ЧУЖЫНЕ

Дзе вы, прыгажуні, жанчыны з-над Нёмна,
Куды вас ваеннаю бурай загнала!

Тут вам сенажаці шумелі напеўна,
Тут песні калісьці складаў вам Купала.

Кружыла вас вітрам, бы лісцік сарваны,
Нясло ўдалачынь, бы пушыначку вецер,—

І вас занясла за чужыя курганы,
Раскідала дзесьці па ўсім белым свеце.

Я знаю, што часта ў душу закрадзеца
Туга па Радзіме, што меры не мае,

І ные начамі бяссоннымі сэрца,
І сняцца вам вобразы роднага краю.

Вам сняцца палеткаў родных законы,
Дзе звоняць жаўронкамі жніўнымі ранкі,

Дзе колісь пад шлоях і ліпаў, і клёнаў
Вам пелі матулі свае калыханкі,

Бялілі вясной ручнікі каля рэчкі,
Для вас вышывалі квяцістыя ўзоры,

Дзе пчолкамі звоняць мядзюга грэчкі,
І месяц, бы човен, плыве у азёра.

Ну што ж, калі часам зажаліцца сэрца —
Любоў да Радзімы заўсёды святая, —

Хай сняцца вам вобразы роднага краю,
А сэрцу надзея няхай застанеца.

1965

3 КНІЖНАЙ ПАЛІЦЫ

КОМПАС У КРАЯЗНАЎЧЫМ МОРЫ

Кожная навука, дасягнуўшы пэўнага ўзроўню, не можа плённа развівацца далей, не пераасэнсаваўшы крытычна сваю крыніцазнаўчую і гістарыяграфічную спадчыну. У многіх роднасных навук агульная і належыць аднолькава кожнай з іх. Аб'ядноўваючы роднасныя дысцыпліны ў пэўныя навуковыя комплексы, вучоныя кіруюцца перш за ўсё іх агульнасцю (нягледзячы на розныя метады даследавання) у адносінах да прадмета вывучэння.

Адным з такіх комплексаў з'яўляецца гістарычнае краязнаўства — вялікі раздзел агульнага краязнаўства, якое вывучае сацыяльна-эканамічнае, палітычнае, культурнае развіццё, а таксама і прыродныя ўмовы пэўнай тэрыторыі або населенага пункта. Яно выходзіць з грамадзян нашай краіны любоў да роднага краю, гордасць за яго мінулае і сённяшні дзень.

Гістарычнае краязнаўства Беларусі з'явілася асновай для паступовага самастойнага развіцця шэрагу гістарычных навук: крыніцазнаўства і археалогіі, грамадзянскай гісторыі, гісторыі архітэктуры, этнаграфіі і мастацтвазнаўства. На Беларусі гэты працэс у выніку неспрыяльных абставін зацягнуўся ў параўнанні з іншымі краінамі да пачатку XX стагоддзя. Гэта было абумоўлена тым, што шмат якія дваранскія і буржуазныя даследчыкі не прызнавалі самога факта існавання беларускага народа, тым самым адмаўляючы яго правы на ўласную гісторыю.

Характэрнай асаблівасцю ўсіх прац дарэвалюцыйных навукоўцаў быў іх краязнаўчы характар, абумоўлены адсутнасцю нацыянальнага навуковага цэнтру, які павінен мець перспектыўную навуковую праграму. Толькі Кастрычніцкая рэвалюцыя дзаволіла ў кароткі тэрмін стварыць новую сістэму навуковай працы, што ахапіла ўсе дысцыпліны, якія раней складалі краязнаўства, але на жаль іншай метадалагічнай аснове.

Зараз у сувязі з тым, што былі прыняты новая Канстытуцыя СССР, саюзны і рэспубліканскія Законы аб ахове і выкарыстанні помнікаў гісторыі і культуры, павялічыліся магчымасці для пашырэння і паглыблення краязнаўчых даследаванняў. Наспела задача крытычна перапрацаваць і засвоіць вынікі дарэвалюцыйнага краязнаўства, даць належную адзнаку дзейнасці навукоўцаў XIX—пачатку XX стагоддзяў, якія прытрымліваліся розных палітычных поглядаў і пільнаў.

У галіне археаграфіі і крыніцазнаўства гісторыі Беларусі такую работу праабраў М. Улашчык, у галіне гісторыі літаратуразнаўства — А. Мальдзіс і іншыя даследчыкі, гісторыі беларускай фартыфікацыі — М. Ткачоў, этнаграфіі — В. Бандарчык. У 1980 годзе выйшаў падручнік «Гістарычнае краязнаўства Беларусі» для студэнтаў гістарычных факультэтаў. У 1967—1968 гадах у часопісе «Советская археология» друкаваліся два артыкулы Л. Аляксеева, прысвечаныя развіццю дарэвалюцыйнага краязнаўства і археалогіі, дзе ў асноўным разглядаліся даследаванні на тэрыторыі навуковай Беларусі.

Надаўна выйшла новая праца ў гэтай галіне навукі — манаграфія Г. Каханюскага «Археалогія і гістарычнае краязнаўства Беларусі ў XVI—XIX стагоддзях».

Першы раздзел кнігі прысвечаны ўзнікненню гістарычнага краязнаўства і ахоплівае перыяд да пачатку XIX стагоддзя. У ім зроблены кароткі аналіз летапісных крыніц, «Хронікі» М. Стрыйкоўскага, успамінаў вандроўнікаў XVI—

XVIII стагоддзяў. Упершыню з археалагічнага боку разглядаюцца картаграфічныя крыніцы XVI—XVIII стагоддзяў — матэрыял, які вельмі патрэбны для вывучэння гістарычнай тапаграфіі беларускіх гарадоў і мястэчак. Падаюцца таксама звесткі аб першых вядомых нам калекцыях розных рэчаў матэрыяльнай культуры, што сабралі беларускія магнаты Радзівілы, Храптовічы, Тызенгаўзы.

У другім раздзеле аўтар сцісла асвятляе дзейнасць шматлікіх краязнаўцаў першай трэці XIX стагоддзя, членаў тайных таварыстваў філарэтаў і філаматаў А. Міцкевіча і Т. Зана, падрабязна спыняецца на навуковай дзейнасці Зарыяна Даленгі-Хадакоўскага і Тэадора Нарбута. З. Даленга-Хадакоўскі быў адным з заснавальнікаў навуковай археалогіі ў Расіі. Адначасова шмат увагі надаваў ён і беларускаму краязнаўству. Г. Каханюска здолеў яскрава паказаць, не гаворачы пра ўжо зробленае ў гэтай галіне іншымі даследчыкамі, вялікі ўклад З. Даленгі-Хадакоўскага ў беларускую археалогію і этнаграфію.

Т. Нарбут перш за ўсё вядомы як аўтар шматтомнай «Старажытнай гісторыі літоўскага народа». З усіх польскамоўных вучоных XIX стагоддзя ён быў, бадай што, адзіным даследчыкам, які не атыямліваў беларускую і літоўскую матэрыяльную культуру з польскай. Аўтар манаграфіі паказаў найменш вядомы нам аспект навуковай дзейнасці Т. Нарбута, звязаны ў асноўным з яго археалагічнымі пошукамі. У гэтым раздзеле ёсць шмат цікавых гравюр, малюнкаў і партрэтаў найбольш вядомых краязнаўцаў.

Наступная глава ахоплівае 1840—1860 гады — перыяд палітычнай рэакцыі царызму, калі нават ужыванне слова «Беларусь» было забаронена. Аднак і ў гэтыя цяжкія часы працэс развіцця беларускага краязнаўства працягваецца. Адны вучоныя і краязнаўцы працягвалі цікавацца да розных аспектаў беларускай гісторыі, другія пакінулі нам шматлікія замалёўкі гістарычных помнікаў, а трэція (як браты Тышкевічы, А. Кіркор, І. Крашэўскі, У. Сыракомля, П. Шпілеўскі, М. Без-Карніловіч) былі сапраўднымі даследчыкамі і працавалі на ўзроўні патрабаванняў сучаснай ім навукі. Уклад кожнага з гэтых даследчыкаў у беларускае краязнаўства крытычна вызначаны Г. Каханюска.

Далей аўтар спыняецца на навуковай дзейнасці вучоных другой паловы XIX стагоддзя, асабліва адзначыўшы Е. Раманава. Гэта быў першы беларускі археолаг, які стаў вывучаць матэрыяльную культуру позняга феадалізму на тэрыторыі Беларусі, сабраў і апрацаваў значную калекцыю магільскай кафлі XVI—XVII стагоддзяў.

Апошняя глава кнігі расказвае пра станаўленне музейнай справы і ахове помнікаў на Беларусі ў XIX стагоддзі. Гаворка ідзе пра музей Румянцава ў Гомелі, полацкі музей пры езуцкай калегіі, аб калекцыях Плятэра, братаў Тышкевічаў, пра архіў і бібліятэку Храптовіча, хатні музей Ельскага, нумізматычны збор Жабы, збор мінскага калекцыянера Гаўсмана. Надзвычай цікавыя звесткі знаходзім тут пра Віленскі музей старажытнасцей і дзейнасць Віленскай археалагічнай камісіі.

У канцы кнігі змешчаны падрабязны імяны паказальнік.

Праца Г. Каханюскага, нібы компас, паслужыць добрым памочнікам усім тым, хто цікавіцца гісторыяй беларускага краязнаўства.

Алег ТРУСАУ,
кандыдат гістарычных навук.

ЗАПРАШАЕ СЯРГЕЙ КАРТЭС

Сяргей Картэс — чалавек цікавага лёсу, творца, які сумленна і настойна ідзе ў мастацтва сваімі шляхамі. Кампазітар чуйны да сучаснасці, і разам з тым яго цікавяць вечныя агульначалавечыя тэмы. Далёка не простая для ўспрымання ягонае музыка, мова якой бывае часам афарыстычная, вострая.

Працуе ён у розных жанрах: вакальная, сімфанічная творчасць, музыка для кіно, ім створана музыка да спектакляў па п'есах В. Шэкспіра, В. Брэхта, У. Маякоўскага, Я. Купалы, К. Крапівы, В. Шукшына.

У Беларускай дзяржаўнай філармоніі адбыўся аўтарскі вечар заслужанага дзеяча мастацтваў БССР, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі рэспублікі С. Картэса. Гучалі творы розных гадоў: Канцэрт для фартэпіяна з аркестрам «Капрычас», «Музыка для струнных», вакальна-сімфанічны цыкл на вершы М. Танка «Закон захавання матэрыі», уверцюра да камедыі Лопэ дэ Вэга «Хітрамудрыя закаханыя», прагучалі сцэны з оперы «Магухна Кураж». У канцэрце ўдзельнічаў Дзяржаўны акадэмічны сімфанічны аркестр БССР.

НАШ КАЛЯНДАР

ВАСІЛЮ ВІТКУ—75 ГАДОЎ

Гэтымі майскімі днямі грамадскасць нашай рэспублікі віншуе з сямідзесяціпяцігоддзем аднаго са старэйшых беларускай літаратуры, пісьменніка Васіля Вітку (Цімоха Крысько).

Выхадзец з сялянскай сям'і, ён пачынаў працоўную біяграфію слесарам на Бабруйскім дрэваапрацоўчым камбінаце. З 1929 года займаўся журналістыкай, працаваў у розных перыядычных выданнях. Цімох Васільевіч удзельнічаў у вызваленні Заходняй Беларусі. У час Вялікай Айчыннай вайны рэдагаваў масавыя выданні для насельніцтва часова акупіраваных раёнаў, актыўна супрацоўнічаў у сатырычных часопісах «Партызанская дубінка» і «Раздавім фашысцкую гадзіну».

Ужо першы зборнік вершаў («Гартаванне») Васіля Віткі, які выйшаў у 1944 годзе, засведчыў, што ў яго асобе беларуская літаратура атрымала цікавага, таленавітага літаратара. Але з асаблівай яскравасцю паэтычны талент пісь-

менніка раскрыўся ў творчасці для дзяцей, якая стала сапраўднай літаратурнай з'явай. Удала спалучыўшы ў сабе добрае веданне псіхалогіі дзіцячай душы, майстарскае валоданне словам, тонкі педагогічны такт, ён напісаў творы, якія хваляюць і будуць хваляваць не адно пакаленне савецкіх дзяцей, вучыць іх праўдзе жыцця, дабру, справядлівасці, любові да працы, да свайго народа і Бацькаўшчыны.

В. Вітка не толькі майстар-казачнік. Ён выдатны публіцыст, крытык, сатырык. Але аб чым бы ні пісаў, ён перш за ўсё педагог. Нездарма вялікая дружба звязвала яго з В. Сухамлінскім. В. Вітку і цяпер часцей за ўсё можна сустрэць сярод дзяцей: у дзіцячым садзе, школе, піянерскім лагэры.

Доўгі час В. Вітка быў рэдактарам часопіса «Вясёлка».

У 1972 годзе за творы, адрасаваныя дзецям, Васілю Вітку была прысуджана Дзяржаўная прэмія БССР. А ў 1978 годзе Міжнароднае журы па прысуджэнні прэміі Х. К. Андерсена адзначыла «як выдатны ўзор літаратуры міжнароднага значэння» казкі Васіля Віткі і ўзнагародзіла паэта міжнародным Ганаровым дыпламам імя Х. К. Андерсена. Імя беларускага пісьменніка занесена ў Ганаровы спіс вялікага дацкага казачніка.

Што сёння хвалюе мудрага і дасціпнага беларускага казачніка? Ён звяртаецца да людзей з патрабавальным напамінам: «Зноў пад прыцэлам кожная дзіцячая калыска. Але дзіця — не бяскроўная істака на нашай планеце. Чвэрць стагоддзя таму назад Арганізацыя Аб'яднаных Нацый урачыста абвясціла унікальны міжнародны маніфест — Дэкларацыю правоў дзіцяці».

Болей як палова насельніцтва на зямлі — дзеці. Яны не павінны стаць ахвярамі ядзернага шаленства».

ГОСЦЬ З ІНДЫ

Па запрашэнню Саюза пісьменнікаў Беларусі ў Мінску пабываў прафесар Цэнтра рускіх даследаванняў універсітэта імя Д. Нэру, паэт, перакладчык першай на хіндзі анталогіі «Сучасная беларуская паэзія», лаўрэат прэміі імя Д. Нэру доктар Вар'ям Сінх.

Вар'ям Сінх таксама аўтар зборнікаў вершаў «Прыход забароненай музыкі» і «Калі стане магчымай гармонія». У сябе на радзіме ён стварыў школу перакладчыкаў з рускай мовы на хіндзі, сярод вучняў — паэт Аніл Джанвіджай, цяпер студэнт Літаратурнага інстытута імя М. Горкага ў Маскве, Ашок Шрывастаў, Мадху Мітра, Фулгандра Сінх, выкладчык Алахабадскага ўніверсітэта.

У час свайго знаходжання ў Мінску В. Сінх азнаёміўся з выдатнымі мясцінамі сталіцы Беларусі, наведаў Дом-музей І з'езда РСДРП, Літаратурны музей Янкі Купалы і Якуба Коласа, радзіму Янкі Купалы — Вязынку, мемарыяльны комплекс «Хатынь».

Госць з Індыі прыняў першы сакратар праўлення СП БССР прафесар Н. Гілевіч. У час гутаркі былі абмеркаваныя планы развіцця беларуска-індыйскай літаратурных кантактаў, у выніку якіх намерана серыя публікацый як беларускіх аўтараў у Індыі, так і індыйскіх — у БССР.

З выпадку прыезду В. Сінха ў Беларускае таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі быў наладжаны прыём.

В. Сінх меў таксама гутаркі з аўтарытэтнымі беларускімі вучонымі-літаратуразнаўцамі М. Грынчыкам, А. Лойкам, А. Мальдзісам.

Свабодны абмен думкамі аб беларуска-індыйскім літаратурным супрацоўніцтве адбыўся паміж В. Сінхам і слухачамі ўніверсітэта беларускай літаратуры пры Доме літаратара. У дыялогу прынялі ўдзел вядомы літаратуразнавец, доктар філалагічных навук М. Мушынін, маладыя паэты В. Аколава, А. Канапелька. В. Сінх выказаў намер перакласці на хіндзі вершы А. Разанава.

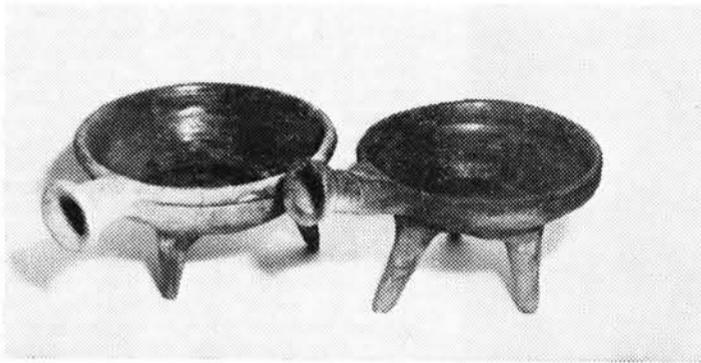
Наш госць наведаў рэдакцыю часопіса «Нёман» і газеты «Чырвоная змена».

Пакідаючы Мінск, В. Сінх выступіў па Беларускаму тэлебачанню, дзе прачытаў вершы нашых паэтаў на хіндзі. На развітанне ён сказаў аб сваіх добрых пачуццях да беларусаў, аб вялікай і шчырай цікавасці да культуры нашага народа.

В. НЯФЕДАУ.

НА ЗДЫМКУ: Вар'ям Сінх у час сустрэчы ў Саюзе пісьменнікаў Беларусі.

РАДАСЛОЎНАЯ БЕЛАРУСКАЙ РЫНКІ

З той пары, як чалавек прыручыў агонь, а затым з яго дапамогаю вынайшаў посуд, ён пачаў варыць, смажыць і пражыць. Час няўхільна імкне наперад, вынаходкі становяцца здабыткам усіх, з паасобных прыёмаў і навыкаў нараджаюцца традыцыі. Ад страў, што гатаваліся і еліся з грубалапных гаршкоў — да лепшых узораў кулінарнага майстэрства і вытанчаных разнастайных форм кухоннага, сталавага і тарнага посуду. Карані многіх з'яў губляюцца ў глыбіні стагоддзяў. І нярэдка толькі археолагам пад сілу адказаць, калі з'явілася тая ці іншая рэч, як выглядала ў розныя часы, а калі пашчасціць — то і адкуль прыйшла, дзе нарадзілася.

Адным з такіх відаў посуду з'яўляецца рынка. Так называлася гліняная патэльня на ножках з полым дзяржальнам або ручкаю-вухам. Зараз яе не сустраеш на кухні нават у вясковай хаце. Каб атрымаць элементарнае ўяўленне аб рынцы, звернемся да апісання яе знешняга выгляду. Крыніцай служаць нам матэрыялы археалагічных раскопак сярэднявечных беларускіх гарадоў, замкаў і мястэчкаў. Найчасцей фрагменты рынкі сустракаюцца ў культурных напластаваннях XVI—XVIII стагоддзяў — у перыяд іх найбольшага распаўсюджвання. На тэрыторыі Панямоння (Мірскі, Лідскі, Гальшанскі замкі, Гродна і Слонім) рынкі XVI стагоддзя выточваліся часта з вертыкальным борцікам, упрыгожаным зверху штампаваным арнамантам ці

некалькімі паралельнымі стужкамі. Значна радзей разам з матэрыяламі сярэдзіны XVII — першай паловы XVIII стагоддзяў сустракаюцца глыбокія (да 12 сантыметраў) рынкі, што нагадваюць канічныя міды ці макотры на ножках. Іх масіўныя 10-сантыметровыя ножкі часам нагадваюць звярыную лапу. (Начынне такога выгляду знойдзена ў вялікай колькасці падчас археалагічных раскопак Мірскага замка, у меншай ступені — Гальшанскага замка і Мсціслава. Абедрэе разнавіднасці рынкі мелі накружкі). Такія рынкі вельмі трывала стаялі на трох ножках сярод вуголля, калі ў ёй смажылі яечню, кавалкі мяса ці птушак. У адрозненне ад плыткіх, у глыбокіх рынках пераважна смажылася яечня-баўтуха, розныя мясныя стравы.

Самыя першыя з вядомых на Беларусі рынкі былі непаліваныя. Пра гэта сведчаць знаходкі некалькіх фрагментаў з Лідскага замка і з Мсціслава, датаваных XV стагоддзем. Як і гаршкі гэтага часу, яны зроблены на ручным коле, мелі ляпную ручку амаль цыліндрычнай формы. На начынні з Мсціслава яна дадаткова прымацоўвалася спецыяльным шыпам. Пазней увесё посуд, у тым ліку рынкі, выточаўся на нажным коле з аднаго кавалка. Потым да крыху падсохшага вырабу прыляпляліся ножкі і дзяржальна.

У XVI і асабліва XVII стагоддзі ўжо паліваным начыннем на трох ножках шырока карысталіся як у Заходняй Еўро-

пе, так і на Беларусі і мяжуючых з ёю тэрыторыях.

З усіх відаў начыння на ножках у нас найбольш прыжылася звычайная рынка з пялападобным тулавам, блізім па форме да шырока вядомых з канца I тысячагоддзя на ўсходнеславянскай тэрыторыі патэльняў з невысокім борцікам.

У познім сярэднявекі ў Беларусі былі вядомы і ўжываліся прывазныя рынкі. Маюцца на ўвазе белагліняныя рынкі пераважна XVI стагоддзя з вертыкальным борцікам. Ён упрыгожваўся штампаваным сеткавым арнамантам па знешняй паверхні. Рудая і зялёная палівы вельмі эфектна глядзеліся на белым фоне. Часам палівай пакрылася не толькі ўнутраная, але часткова і знешняя паверхня. Іншае мажэ паходжанне вырабаў было высветлена шляхам правядзення петраграфічнага аналізу саставу глін, а таксама спектральнага аналізу палівы. Вывучэнне пісьмовых крыніц і этнаграфічных матэрыялаў дазволіла лакалізаваць месца вытворчасці белаглінянага посуду. У XVI стагоддзі ён у вялікай колькасці фармаваўся ў ганчарных майстэрнях польскага горада Ілжы. Потым белагліняныя паліваныя гаршкі, кубачкі і рынкі падарожнічалі па суседніх краінах. Спажывацямі такога посуду на Беларусі былі пераважна магнаты і гарадскія вярхі. Нездарма белагліняны посуд, у тым ліку рынкі, складае да 10—15 працэнтаў паліванага посуду XVI — пачатку XVII стагоддзяў, знойдзенага пры даследаванні Лідскага, Мірскага і Гальшанскага замкаў.

Аналіз формы і арнаментыкі мясцовых начынняў паказвае, што беларускія ганчары не слепя перанялі форму еўрапейскай рынкі, а ўспрынялі саму ідэю ўжывання посуду на ножках.

Радаслоўная беларуская рынкі яшчэ раз пераконвае нас у тым, што беларускае ганчарства развілася ў агульным русле еўрапейскай ганчарнай справы. Яно было ў стане ўспрымаць і ўспрымала новыя з'явы ў сваёй галіне. Першыя рынкі, што з'явіліся на Беларусі з канца XV стагоддзя, паступова ўвайшлі ў быт усіх слаёў тутэйшага насельніцтва. Удасканаленая мясцовымі майстрамі рынка набыла рысы традыцыйнага беларускага посуду.

Ніна ЗДАНОВІЧ.

СВЯТЛО ТВАІХ ВАЧЭЙ

Словы І. СКУРКА

Музыка У. БУДНІКА

Прасіў цябе на развітанне, —
Пішы, каб шлях закрыць журбе.
І пішам мы, як сумна стане,
Ты — пра мяне, я — пра цябе.
Жаданы воблік не растане,
Хоць колькі часу не міне, —
Мы будзем думаць у расстанні —
Я — пра цябе, ты — пра мяне.
Я — пра цябе, ты — пра мяне.

Мы не забудзем той хвіліны,
Калі казалі мы сабе:
Адна, адзіная... адзіны
Ты ў мяне, я ў цябе.
Святло тваіх вачэй мне свеціць, —
Яно — другое сонца мне!
І мы жывём з табой на свеце,
Я — для цябе, ты — для мяне.
Я — для цябе, ты — для мяне.

СЯМ'ЁЙ — У ПАХОД

На парозе — чэрвень, і кожная сям'я зараз плануе, як правесці летні адпачынак: наведаць сваякоў, паехаць да мора ці ў падарожжа па краіне... А можна і не ехаць нікуды з роднай Беларусі, дзе за апошнія гады шмат пабудавана санаторыяў, пансіянатаў, дамоў адпачынку. Але самыя папулярныя сёння, бадай, турбазы. Усёй сям'ёю адпраўляюцца ў паход з турысцкай базы «Высокі бераг». Сюды, да паўнаводнага Нёмана, што цячэ па апетых Якубам Коласам маляўнічых мясцінах Стаўбцоўскага раёна, едуць набірацца здароўя бацькі з дзецьмі з усіх куткоў рэспублікі. Незабыўнае ўражанне пакідаюць водныя і пешыя экскурсіі, знаёмства з гэтым пазычным краем. А тых, хто ўпершыню ўступае на сцэжку падарожжаў, тут навучаць ставіць палатку, распальваць вогнішча, веславаць на лодках. Сёлета турбаза прыме на адпачынак каля сямі тысяч чалавек.

НА ЗДЫМКАХ: у паход па Нёману; на прагулцы Ала ПЯКАРСКАЯ з сынам Віталем і Анатоль ЮХНО з сынам Ільёй.

Фота Г. СЯМЁНАВА і У. МЯЖЭВІЧА.

СПОРТ

Шматдзённая велогонка міру, якая праходзіла па дарогах СССР, Польшчы, ГДР і Чэхаславакіі, завяршылася ў Празе. 19-ты раз пераможцамі гэтых традыцыйных прэстыжных спаборніцтваў у камандным заліку сталі савецкія спартсмены: Уладзімір Пульнікаў, Асят Саітаў, Сяргей Усламін, Віктар Клімаў, Іван Раманаў і Васіль Жданаў. Прычым і ў асабістым заліку, дзе перамог Олаф Людвіг з ГДР, усе нашы веласпедысты ўвайшлі ў дзесятку мацнейшых па выніках усіх этапаў.

Яшчэ адно спаборніцтва — першыняство Еўропы па барацьбе самба — завяршылася пераканаўчай перамогай савецкіх спартсменаў. Яны заваявалі ўсе

дзесяць залатых медалёў. Асабліва вызначыўся мінчанін Уладзімір Япрынцаў (катэгорыя да 68 кілаграмаў). Усе свае паядынкі ён завяршыў датэрмінава.

Першыя ў гэтым сезоне афіцыйныя старты па веславанню пацвердзілі высокі клас савецкіх спартсменаў. Так, на буйных міжнародных спаборніцтвах у ФРГ па акадэмічнаму веславанню залатых медалёў дамагліся масквіч Юрый Зелікавіч і кіяўлянін Мікалай Чупрына, а мінчанін Васіль Якуша стаў сярэбраным прызёрам.

Зараз увага аматараў спорту звернута да Мексікі. Праз лічаныя дні тут стартуе чэмпіянат свету па футболе. У камандзе СССР прайшла замена старшага трэнера. Ім стаў Валерыў Лабаноўскі з Кіева. У складзе зборнай СССР будзе гуляць мінскі дынамавец Сяргей Алейнікаў.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня
выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Зак. № 861